

Mitä kunnioittaminen on?

Daniel Nylund

Katso tuoreempia kirjoituksiani; [Teoblogi](#)

Kurssin aikana vanhin poikani **Paul** vietti 30-vuotisjuhliiaan Turussa. Emme olleet ajoissa sovittaneet aikataulumme yhteen ja jouduin surukseni jäämään juhlista pois. Olin kuitenkin, traditioksi muuttuneen tapani mukaan, kirjoittanut hänelle neljäsvuosen puheen otsikolla ”7 syytä miksi kunnioitan sinua.” Pyysin tyttärentäni **Tiuta** lukemaan puheeni puolestani. Yöllä sain Paulilta lämpimän kiitossoiton. Monet hänen kavereistaan kaipasivat isältään vastaavia sanoja.

Mooses kehotti lapsia kunnioittamaan vanhempiaan. Jotain samansuuntaista vihjettä hän olisi voinut kaivertaa vanhemmillekin suhteessaan lapsiinsa. Lapsen pitkä ja hyvä elämä on myös vanhemmiltaan saamansa kunnioituksesta riippuvaista.

Lapsiaan rakastava vanhempi voi unohtaa kunnioittaa lastaan ja lakata puhuttelemasta tätä kunnioittavasti. Se voi olla varsin vahingollinen unohdus, jonka tosin voi yrittää korjata milloin vain. Lastakin täytyy kunnioittaa kohtelemalla häntä ikänsä mukaan arvostelukykyisenä ja erillisenä yksilönä.

Voimme kantaa syvästi huolta lapsistamme ja rakastaa heitä suuresti. Samalla voimme käyttäytyä ja puhutella heitä ihmisinä, joilta kokonaan puuttuu kyky itse arvioida mikä heille on tarpeellista ja mikä tarpeetonta. Huolehtimalla liikaa ja kuuntelemalla liian vähän, voimme aliarvioida lastemme kykyä itse tehdä järkeviä päätöksiä hyvästä ja huonosta. Jos emme osoita kunnioitusta tätä kasvavaa kykyä kohtaan antamalla heille lisääntyviä oikeuksia osallistua perheen yhteiseen päätöksentekoon, siirrämme itse kokemaamme kunnioittamattomuuden perinnettä seuraavan sukupolven käsiteltäväksi. Ehkä he oppivat läksyn, jota itse väistelimme.

Avioliittolupaukseenkin kaipaisin jotain toisen kunnioittamisesta, eikä vain rakastamisesta. Parit näyttävät joskus aika hölmistyneiltä, kun kysymme heiltä, kunnioittavatko he toisiaan. Ikään kuin eivät koskaan olisi tulleet asiaa edes ajatelleeksi. Samalla kummatkin kyllä nopeasti huomaavat minkälaisissa tilanteissa itse olisivat halunneet tulla kunnioitetuksi.

Varsinkin miehet tunnistavat helposti kunnioitetuksi tulemisen tarpeen. Naiselleen he eivät mielellään siitä puhu. Naiset vaistoavat sellaisesta puheesta patriarkaalista vaatimusta miehen kunnioittamisesta vain siksi, että hän on mies. Enkä voi heidän vaistonsa todenmukaisuutta täysin kieltää. Sellaiseen heidän mielensä ei kuitenkaan ole suojea: ”Vai pitäisi sinua vielä kunnioittaakin? Kuinka söpöä.” Tästä tarpeesta puhuminen tuo täydellisesti nöyryytetyksi tulemisen vaaran lähemmäksi kuin koskaan. Siksi siitä on turvallisempi vaieta.

Silti naiset vaativat paljon ujostelemattomammin itselleen kunnioitusta, vain koska ovat naisia. Mihin ihmeessä he vetoavat? Eivät ainakaan matriarkaaliseen perinteeseen. Ehkä siihen, että ovat uuden elämän kantajia ja synnyttäjiä? Ei sellaisien syiden kanssa voi kiistellä. Mutta miehen kunnioittaminen on aina jotenkin kiistanalainen. Koska miehellä ei tällaista annettua kunnioitetuksi tulemiseen syytä ole, hänen täytyy aina jäädä ansaitsemaan saamansa kunnioitus. Vai?.

Monesta muustakin näkökulmasta tämä kysymys on kiinnostanut minua jo pitkään.. Kesällä kävin

aikuisten lasteni kanssa, ja myöhemmin monen muunkin kanssa, pitkiä keskusteluja aiheesta. Sain sen vaikutelman, että monelle minua nuoremmalle puhe toisen *arvostamisesta* on paljon tutumpi käsite. Sana *kunnia* ja *kunnioitus* assosioituivat vanhempaan patriarkaaliseen kulttuuriin, maailmaan, jossa kunnioitus ei ollut sidottu ominaisuuksiin, vaan asemaan. Jäänteitä siitä nähtiin isissä, veljissä tai miessukulaisissa, jotka tekevät ns. kunniamurhia, eli tappavat naisia miehen kunnian häpäisijöinä. Eikä tämä käytäntö kuulu vain muslimikulttuuriin. Vaikka suomalainen mies ei avoimesti puhukaan kunniamurhasta, hän kuitenkin mustasukkaisuuttaan tappaa naisen tai jopa lapsensakin herkemmin kuin miehet missään muualla Euroopassa. Eikö tämäkin ole hullun epätoivoista oman kunniansa puolustamista?

Taidan kaivata aikaa, jolloin teitittely oli yleistä ja harkitulla kirjakielellä puhuminen kuului yleissivistykseen. Teitittely oli jatkuva muistutus toisen kunnioittamisesta, kunnes sinunkauppojen kautta siirryttiin läheisempään kunnioittamiseen. Kirjakielellä puhuminen oli terveellistä, koska se pakotti jokaisen hieman mieleensä muotoilemaan mitä sanoisi, ennen kuin päästi sen suustaan. Kaikkien muodollisten vaatimusten häviäminen syö yleistä kunnioitusta, köyhdyttää kieltä ja täyttää arjen kunniaattomilla primitiivireaktioilla.

Kunnian kulttuuri varmaan piti yllä myös muodollisia alistamisen rakenteita. Mutta kulttuuri, josta kunnioituksen vaatimus on hävinnyt kokonaan, jokainen muuttuu kenen tahansa vikkelläkielisen alistajan uhriksi.

Kunnioitetuksi tuleminen tarve on paljon helpompi tunnistaa kuin kunnioittamisen velvollisuutta.

Voinko velvoittaa toista tuntemaan rakkautta tai halua itseäni kohtaan? Tuskin.

Voinko vaatia toista arvostamaan ominaisuuksiani, asenteitani ja käytöstäni? Voin kyllä pyytää sitä. Hänellä voi silti olla monia hyviä syitä olla niitä arvostamatta.

Voinko vaatia toista kunnioittamaan itseäni ihmisenä? Uskon niin. Mutta mitä ihmettä minä sillä käytännössä tarkoitan ja millä minä sitä kunnioitusta mittaen? Huomaanko saamaani kunnioitusta, vai tulkitsenko sen muuksi? Olenko kertonut läheisilleni, minkälaisen käytöksen koen kunnioittavaksi ja minkä luen epäkunnioittavaksi? Häpeänpö kunnioitetuksi tuleminen tarvettani? Piilotanko sen toiselta samalla, kun suutun siitä, ettei hän sitä huomaa?

Kunnioituksen osoittaminen ja sen vastaanottaminen eivät aina kohtaa toisiaan. Minulla voi olla vaikeuksia kunnioittaa toisen tapaa osoittaa kunnioitustaan, ja hänellä voi sen tähden olla vaikeuksia uskoa itse olevansa kunnioitettu. Jokainen kuitenkin näyttää tarvitsevan kunnioitetuksi tulemistä ja loukkaantuu syvästi, kun siihen ei vastata.

Näen sen selvimmin pienissä lapsissani, jotka reagoivat terveellä kiukulla heti kun heitä puhutellaan kunnioittamattomalla sävyllä.

Näen sen myös itsessäni, kun vetäydyn puoli vuosisataa rakentamaani ylvääseen hiljaisuuden linnakkeeseen, kohdatessani minua kunnioittamattomia sanoja, äänen sävyjä, käytöstä tai kunnioittamattomiksi tulkitsemiani asenteita. Vastaan kohtaamaani kunnioittamattomuuteen eristäytymällä toisesta. Sekin on kunnioittamatonta käytöstä. Jos kunnioitan toista, tunnustan hänet osaksi omaa elämäni.

Voin jäädä kunnioittamaan häntä vihollisena, jonka kanssa pitää kunnioittaa sodankäynnin reiluuden lakeja. Sekin on suurempi kunnioituksen osoitus, kuin täydellinen mitätöinti. Vihollista kuitenkin huomioon seuraamalla hänen käytöstään. Jos totaalisesti pidätän kunnioitukseni toiselta, lakkaan kiinnittämästä häneen minkäänlaista huomiota. Pyyhin hänet kokonaan siitä suhdeverkosta, joka millään tavalla voisi vaikuttaa elämääni.

Mutta kaikki viestit ovat luettavissa väärin (ehkä Viio sittenkin oli oikeassa). Vanhemman yhteydenpidon vähyys kodista lähteneeseen lapseen voi olla yritystä osoittaa kunnioitusta hänen itsenäisyyttään kohtaan. Lapsi voi kuitenkin tulkita sen välinpitämättömyydeksi. Puolison uteleva kysymys toisen voinnista voi olla kunnioittavaa välittämistä. Silti toinen voi tulkita sen kunnioittamattomana tunkeiluna. Ystävän ronski huulenheitto voi tuntua kunnioittamattomalta, vaikka se on tarkoitettu mitä kunnioittavammaksi luottamuksen osoitukseksi. Kunnioittavaksi tarkoitettu sana, ele tai käytös ei aina sellaisena mene jakeluun. Vastaanottaja voi kääntää postin sisällön kunnioittamattomasti täysin päinvastaiseksi.

Parisuhteessa toimin joskus kunnioittamattomasti puhumalla ”meistä” vaikka minun pitäisi puhua vain minusta. Voin toimia kunnioittamattomasti myös puhumalla vain minusta, kun pitäisi puhua meistä. Parisuhdekurssimme alaotsikko: *”Me meinä ja minä minuna”*, ilmaisee ehkä maailman vaikeinta kunnioittamisen yhtälöä.

Luulisin että parisuhteessa kunnioitetuksi tulemisen odotus pohjimmiltaan on sitä, että minä tulisin huomatuksi ja arvostetuksi sellaisena kuin olen, kaikkine arpineni ja vammoineni. Se on vaikeasti toteutuva toive. Jokainen meistä vie parisuhteeseen mukaansa menneet pettymykset ja turhautuneet toiveensa. Niiden valossa tai pimeydessä toinen nähdään liian helposti kaikkien täyttymättömien toiveiden unelmatoteuttajana, tai ensimmäisten pettymysten jälkeen, kaikkien menneiden turhautumien toistajana.

Miten tämän kohtuuttoman keitoksen keskellä voin oppia kunnioittamaan sinua sinuna ja meitä meinä? Sinulla on tuo historia, minulla on tämä tarina ja yhdessä meillä on tämä kertomus. Kaiken keskellä miehenä ja naisena elämisen kunnian kaavat ovat hajonneet moniarvoisuuden tuuliin, eikä kellään ole enää kunniallisuuden yksinkertaista reseptiä hallussaan.

Lapsi ei tiedosta tarvettaan tulla kunnioitetuksi, vaikka intuitiivisesti puolustaakin sitä niin paljon kuin uskaltaa. Parisuhdetta solmiessamme tarve on paremmin tiedostettu. Silti olemme edelleen taipuvaisia määrittelemään itsemme sen asenteen ja käytöksen kautta, joka meihin puolisoimme kautta kohdistuu.

Miten voin kunnioittaa itseäni jos vanhempani, puolisoni tai lapseni eivät kunnioita minua? Voiko kaikista näistä suhteista eristettyä itsekunnioituksen saareketta löytää? Onko kaikista suhteista riippumattoman itsekunnioituksen saaren löytäminen mahdollista? Jos on, niin onko se välttämätöntä, vahingollista tai turhaa?

Postmodernin individualismin laki on kiveen hakattu:

”Miten voit rakastaa tai kunnioittaa muita, jos et ensin opi rakastamaan ja kunnioittamaan itseäsi? Rakasta ja kunnioita siis itseäsi ennen muita, vasta sitten opit jakamaan samaa lähimmäisillesi.”

Kunpa elämä olisikin niin yksinkertaista.

Jyväskylän yliopiston filosofian professori **Heikki Ikäheimo** tukee vanhaa epäilyäni sanomalla väitöskirjassaan:

”Ilman kokemusta siitä, että toiset rakastavat minua, on vaikea rakastaa itseään. Ilman kokemusta siitä että toiset kunnioittavat minua, on vaikea kunnioittaa itseään. Ilman kokemusta siitä, että toiset arvostavat minua, on vaikea arvostaa itseään.” (Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto. Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustussuhteista. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research.)

Ikäheimokaan ei väitä, että yltiöindividualistinen projekti olisi täysin mahdoton. Hän vain sanoo, että on *vaikeaa* antaa kunnioitusta jos ei ensin ole saanut sitä. Rakentaessamme itsekunnioitustamme, emme ole yksilöinä ja yhteisöinä niin vapaita ja toisista riippumattomia kuin haluaisimme uskoa. Tarvitsemme kunnioitusta voidaksemme kunnioittaa.

Mitä siis tehdä, kun kaksi ihmistä tuo tämän dilemman parisuhteeseen? Kumpikin tarvitsee ennen kuin voi antaa. Kumpi antaa ensin, jotta sitten voisi saada? Jommankumman on se tehtävä tai molemmat jäävät keskinäistä kunnioitusta paitsi. Kumpi rohkenee tai nöyrtyy antamaan kunnioitusta, jota ei itse ole saanut? Entä ne pisteet? Kumpi on ansainnut enemmän kunnioitetuksi tulemisen pisteitä? Häviäjänkö tulee aloittaa, vai voittajan?

Ei mikään syö kunnioitusta niin tehokkaasti kuin sukupolvien ja sukupuolten välinen keskinäinen kilpailu ansaituista pisteistä. Jos kunnioitusta annetaan vain ansion mukaan, se hukkuu keskinäiseen kilpailuun pisteitä, eikä kenellekään anneta minkäänlaista kunnioitusta..

Paavali käänsi tämän keskinäisen kilpailun nerokkaalla tavalla nurinpäin:

”Toinen toisenne kunnioittamisessa kilpailee keskenänne.” Jos teidän välttämättä pitää kilpailla keskenänne, niin kilpailee siitä kuka teistä eniten kunnioittaa toista. Joka hetkeksikään ottaa tämä ironisen neuvon vakavissaan, tajuaa että sen seuraaminen on täysin mahdotonta. Kunnioituksen saamisesta voi kilpailla, mutta ei kunnioituksen antamisesta.

Halusiko Paavali tällä ironisella paradoksillaan avata lukijoilleen oivalluksen siitä, että kunnioituksessa voi olla myös *lahjan* ulottuvuus? Kunnioitusta voi antaa myös sille, joka ei antajan mielestä ole ensinkään ansainnut sitä.

Oli miesten ja naisten tai vanhempien ja lasten kunnioitetuksi tulemisen tarpeessa eroa tai ei, yhteiskunnassamme puhutaan kuitenkin ylevästi *ihmisoikeuksien* kunnioittamisesta. Sitä kenenkään ei tarvitse ansaita erinomaisilla ominaisuuksilla tai teoilla. Siihen kunnioitukseen jokainen on oikeutettu vain syntymällä ihmiseksi. Se on ansaitsematon lahja. Kuka tahansa ihminen on siihen oikeutettu, vaikkei ole ehtinyt sitä ansaita. Tämän lahjan annamme mielellämme vastasyntyneelle lapselle. Mutta mihin tämä lahjaksi annettu kunnioitus katoaa kun lapsi menettää viattomat kasvonsa? Eikö hän enää ole oikeutettu siihen lahjaan, kun hän katselee minua puolisona, joka niin monella tavalla on syönyt omia kunnioitetuksi tulemisen pisteitään?

Voisinko hetkeksi tinkiä vain ansaitun kunnioituksen antamisesta, ja keskittyä antamaan sitä kunnioitusta, joka kuuluu jokaisen syntymäoikeuteen? Sen antaminen kuuluu hänen syntymäoikeuksiinsa ja minun ihmisenä elämisen velvollisuuksiini.

Kunnioittava kuunteleminen

Kaikkein arkisin taso toisen ihmisoikeuksien kunnioittamisesta on se, että suostumme *kuuntelemaan* puolisoitamme, lapsiamme ja vanhempiamme, keskeyttämättä heidän puhettaan primitiivireaktioillamme. Heillä on oikeus tulla kuulluksi ilman kunnioittamattomia pikatulkintoja siitä, mitä he mielestämme oikeastaan yrittävät sanoa ja miksi he niin tekevät. Kunnioittakaamme siis toistemme oikeutta puhua omasta puolestaan, edes laskemalla kymmeneen. Vähempää kunnioituksen osoitusta emme voi toiselle antaa.

Kurssiemme alussa mainitsemme aina kaksisuuntaisen kuuntelemisen tärkeyttä. Jotkut kuuntelevat niin intensiivisesti ja eläytyen toisten jakamaa, että kokonaan unohtavat itsensä ja joutuvat kuulemansa jälkeen koputtamaan päätään tai nipistämään ihoaan palauttaakseen itsensä niiden nahkojen sisään, joissa asuu. Toiset käyttävät kuulemaansa vain aasinsiltana syväasukellukseen sisimpäänsä. Ensimmäisestä virikkeestä, joka muistuttaa heidän omaa kokemustaan, he lakkaavat kuuntelemasta toista ja kuulevat vain virikkeistä nousevia tunteja. Parisuhdekurssilla kaksisuuntaista kuuntelemista estää yleensä se, että puolisoa kuunnellessa alkaa samanaikaisesti kuunnella sisäistä puolustusasianajajaa. Kuuntelen vain saadakseni lisää materiaalia samaan aikaan hahmottamaani vastapuheenvuoroon. Sellainen kuunteleminen ei koskaan johda kohtaamiseen.

On mahdollista kuunnella toista samalla, kun kuuntelee itsestään nousevia tunteja muuttamatta niitä väittelyn ja valtataistelun aiheiksi. Vasta se mahdollistaa jakamisen ja vastajakamisen tavalla, joka johtaa kaksi samasta mullasta kasvanutta ihmistä vihdoinkin kohtaamaan toisensa. Naiset eivät ole Venuksesta, eivätkä miehet ole Marsista, mutta epäilen, että sitä väittävät kirjat ovat anuksesta. Samalla planeetalla olemme syntyneet ja samalla maaperällä kaipaamme toisiltamme nähdyksi ja kuulluksi tulemistä. Telluksella kohtaamme, jos kohtaamme. Sen multiin meidät nähtyinä ja kuultuina tai loppuun asti ohitettuina haudataan, joko elämästä kylliksi saaneina tai elämisen vaikeuksien edessä kuolemaan rakastuneina.

Viikonlopun parisuhdekurssi antoi taas kerran uskoa siihen, että hidastettu vastareaktio ja hartaampi kuunteleminen, ei kenenkään tapauksessa, vähentänyt yhdenkään puolison syytä myös ihan perustellusti arvostaa toista. Mitä enemmän he kunnioittivat toisiaan kuuntelemalla pitkään ja vastaamalla hitaasti, sitä enemmän he löysivät syytä myös syvästi arvostaa toisiaan. Mekin löysimme samaa kurssin jälkeen.